

YKSILÖLLISTEN URAPOLKUJEN VALINTA JA OPINTO-OHJAUS

Palautekysely ensimmäisen lukuvuoden opiskelijoille
koskien urapolkujen valintaa keväällä 2009

Raili Ruuskanen
Mikkeli 2010

YKSILÖLLISTEN URAPOLKUJEN VALINTA JA OPINTO-OHJAUS

Palautekysely ensimmäisen lukuvuoden opiskelijoille
koskien urapolkujen valintaa keväällä 2009

Raili Ruuskanen
Mikkeli 2010

SISÄLTÖ

Johdanto	5
1 Palautekysely ja urapolut lukuvuonna 2009-2010	8
1.1 Palautekyselyn toteutus.....	10
1.2 Valinnat Mikkelissä.....	11
1.3 Valinnat Savonlinnassa	12
2 Tiedottaminen ja ohjaus henkilökohtaisille urapoluille	14
2.1 Tiedon ja ohjauksen lähteet.....	14
2.2 Tiedonsaanti ja ohjauksen toteutuminen Mikkelissä.....	15
2.3 Tiedonsaanti ja ohjauksen toteutuminen Savonlinnassa	16
3 Yksilöllisten urapolkujen toimivuus – miten henkilökohtainen suunnittelu toimii	17
3.1 Urapolut ja HOPS.....	17
3.2 Urapolut ja Hops Mikkelissä	18
3.3 Urapolut ja Hops Savonlinnassa.....	19
4 Miten parantaa yksilöllisten opintopolkujen tarjontaa	20
4.1 Parannusehdotuksia ja kannanottoja Mikkelin opiskelijoilta	20
4.2 Parannusehdotuksia ja kannanottoja Savonlinnan opiskelijoilta	22
5 Pohdintaa ja toimenpide-ehdotuksia – urapolut/yksilölliset valinnat pedagogisena haasteena	23

Liite

Kyselylomake

Venttiili-hanke on eteläsavolainen toisen asteen ammatillisen koulutuksen kehittämishanke. Erityisenä kehittämisen kohteina ovat opiskelijoiden ammattiurat sekä oppilaitosten opiskelijahuolto. Etelä-Savon ammattiopisto (Esedu), Pieksämäen ammattiopisto (Paso) ja Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto (Sami) muodostavat kehittämiskumppanuuden, jolla etsitään uusia menetelmiä ja väyliä oppilaitosten opiskelijoiden perustutkinnon suorittamiseksi. Venttiili-hanke on kehittämässä ammatillisen toisen asteen ammatillista koulutusta, jotta koulutuksen järjestäjät pystyvät tarjoamaan tarvelähtoisempää ammatillista koulutusta sekä monipuolistamaan keinojaan kohdata haasteellisia opiskelijoita. (Väliraportti 19.1.2009)

Ammatillinen koulutuspolitiikka suosii ja uudet ammatillisten perustutkintojen perusteet (OPH 2009 ja 2010) myös velvoittavat koulutuksen järjestäjää kiinnittämään huomiota erilaisten yksilöllisten väylien löytämiseen ja valintojen tekemiseen: " ... Lisäksi tutkintoon tulee voida yksilöllisesti sisällyttää enemmän tutkinnon osia silloin, kun se on työelämän alakohdaksiin tai paikallisiin ammattitaitovaatimukseen vastaamisen ja tutkinnon suorittajan ammattitaidon syventämisen kannalta tarpeellista." (Oph 2009, 14). Valinnaisuussäännöt on määritelty kunkin tutkinnon perusteissa.

Yksilölliset urapolut¹ eivät ole nykyisten tutkinnon perusteiden mukaan valintojen tekemistä ainoastaan oman tutkinnon sisällä tai toisista ammatillisista tutkinnoista tai lukio-opinnoista, vaan tutkinto on mahdollista suorittaa myös tutkinnon osa kerrallaan. (oph 2009,14) Tämä on aiempaan verrattuna uusi mahdollisuus, joka edellyttää suunnitelmallisuutta sekä tutkinnon suorittajalta, oppilaitokselta että työpaikalta. *Venttiilin tehtävää ja tavoitteita ajatellen juuri tässä kohdassa löytynee mielenkiintoinen ja haastava linkki urapolkujen rakentamisen ja palveluohjauksen välille: elämäntilanteet, opiskeluvälit tai työllisyystilanteet vaativat valintojen ja niiden tekemiseen tarvittavan tuen ja ohjauksen kannalta aina hyvin henkilökohtaista työskentelyotetta ja sitoutumista.*

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on pitää huolta siitä, että joustavia mahdollisuuksia koko tutkinnon suorittamiseen on olemassa. (oph 2009, 14) Tämä edellyttää koulutuksen järjestäjältä rakenteellisia, taloudellisia ja sisällöllisiä valmiuksia ja osaamista. Käytännössä valinnaisuus, yksilöllisyys ja joustavuus rakentaa vaikka kokonaan uusi paikallisesta työelämän tarpeesta nouseva tutkinnon osa edellyttää koulutuksen järjestäjältä suunnitelmallisuutta ja selkeyttä tutkintokohtaisessa opetuksen toteuttamisessa, opetussuunnitelmien jatkuvassa kehittämisessä ja toteuttamisessa kulloinkin tarkoituksenmukaisissa oppimisympäristöissä.

¹ Etelä-Savon ammattiopiston Opiskelijaoppaassa 2010-2011 on käytetty käsitettä opintopolku. Koska Venttiili-hankkeessa on käytetty urapolku-käsitettä, käytetään sitä tässä raportissa samassa merkityksessä.

Opetuksen suunnittelu

Erilaisista tiedonintresseistä² lähtien opetussuunnitelma näyttäytyy yhdestä näkökulmasta pelkkänä teknokraattisena hallinnollisena asiakirjana (teknologinen tiedonintressi). Toisesta näkökulmasta opettajien ja opiskelijoiden jatkuvasti käyttämänä kehittyvänä työvälineenä, joka palvelee myös niin koulutuksen kuin opetuksen ja oppimisen "laatukäsikirjana" - opetuksen ja oppimisen prosessien kehittämisen välineenä (käytännöllinen tiedonintressi). Kolmanneksi kyse voi olla myös itsearviointiin ja –reflektioon tai opettajana toimiessa oman ihmiskäsityksen jatkuvaan reflektointiin ohjaamisesta (vapauttava tiedonintressi).

"Opiskelijan kannalta riittävä tiedon saanti opintojen ja opiskelun eri vaihtoehdoista ja mahdollisuuksista on tärkeää. Keskeinen tiedonlähde on opetussuunnitelma, joka on julkinen asiakirja. Opetussuunnitelma säätelee ja ohjaa koulutuksen järjestäjän toteuttamaa koulutusta ja opetukseen läheisesti liittyvää muuta toimintaa (opetussuunnitelman yhteinen osa, rr). Opiskelijan oikeusturvan takaamiseksi opetussuunnitelman tulee antaa opiskelijalle riittävät tiedot tutkintoon sisältyvistä tutkinnon osista ja opinnoista, arvioinnista ja opintojen suorittamiseen liittyvistä järjestelyistä (tutkintokohtainen osa, rr).

Opetussuunnitelma on laadittava siten, että se mahdollistaa opiskelijoille yksilölliset ammatillisten opintojen valinnat sekä lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamisen.

Opetussuunnitelma toimii myös sisäisen ja ulkoisen arvioinnin pohjana ja antaa mahdollisuuden arvioida koulutuksen järjestäjän toteuttaman koulutuksen vaikuttavuutta." (Oph 2009 ja 2010)

Koulutuksen järjestäjää velvoittavan opetussuunnitelman kolmannen osion henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) laatiminen auttaa opiskelijaa ainakin teoriassa "pysymään kartalla" sen suhteen, mitä ja millä tavoin opiskelu on mielekkäintä ja mahdollista viedä päätökseen. HOPS on myös keskeinen apuväline oppimisen arvioinnissa – parhaimmillaan se on opiskelijalle paitsi valintojen myös oman *oppimisen* dokumentaatio.

Venttiili-hankkeen tavoitteiden mukaan säännölliset hops-keskustelut ovat keskeinen ohjausmenetelmä. Hops on sähköisessä muodossa sekä opiskelijan että ryhmänohjaajan/opinto-ohjaajan työstettävissä. Opiskelija mieltää valinnaiset opinnot tärkeänä ammatitaidon laajentajana ja syventäjänä. (Väliraportti 19.1.2009)

Individualismin kasvu

Ammatillisen koulutuksen työelämälähtöisyyttä korostetaan koulutuspoliittisessa keskustelussa ja –päätöksenteossa. Uudet ammatillisten perustutkintojen perusteet ovat tämän politiikan viemistä käytäntöön.

Yksilöiden arvoissa ja arvostuksissa tapahtuu myös muutoksia, jotka joko tukevat koulutuspoliittista ajattelua tai joissain tapauksissa kulkevat sen toteuttamisen tasolla ei-

² Koulutuspoliittista ajattelua voi jäsentää myös tarkastelemalla erilaisia tiedonintressejä ja erilaista puhetta, jolla vaikkapa opetussuunnitelmia käsitellään. Ks. esimerkiksi Kiilakoski ja Oravakangas 2010)

toivottuun suuntaan. Valinnat ovat nuorten. He joko tarttuvat tarjolla oleviin vaihtoehtoihin "järkevästi" tai hakeutuvat aloille, jotka kiinnostavuudestaan huolimatta eivät työllistä.

Opetusministeriön ammattikoulutusta koskevassa mielikuvatutkimuksessa (OPM 2010) on joitakin kiinnostavia asioita tarkasteltaessa yksilöllisten urapolkujen suunnittelua ja tarjontaa ja valinnanmahdollisuuksista tiedottamista.

Kiinnostava on muutos, jonka selvitys osoittaa tapahtuneen varsin lyhyessä ajassa: Vuonna 2006 nuorten itselleen esittämä kysymys oli "Mihin ammattiin minä sopisin?" vuonna 2010: "Mitä minä haluaisin tehdä?" Ammatteja arvioidaan nyt ensisijaisesti omien mieltymysten ja harrastusten kautta. Yksilöllisyyden korostaminen on lisääntynyt, halutaan olla itsenäisempiä kuin todellisuudessa ollaan. Työn mielekkyyttä painotetaan, toisaalta halutaan pelata varman päälle – työllistyminen taantuman aikana mietityttää. Median luomat mielikuvat ovat tärkeitä. (OPM 2010)

Opetusministeriön selvityksen esiin tuomat mielikuvat kertovat osaltaan niistä haasteista, joita oppilaitokset joutuvat ottamaan huomioon suunnitellessaan ja toteuttaessaan niin opiskelijarekrytointia kuin opetusta ja ohjaustakin. Varsinkin, kun nuoret näyttävät em. mielikuvaselvityksen mukaan olevan enemmän kiinnostuneita ammattialasta kuin ammattikoulusta instituutiona. "Moniosaamistako" oman ammattialan sisällä lienee siis tulevaisuudessa markkinoitava yksilöllinen polku? Tämä suunta on ainakin aavisteltavissa myös tämän palautekyselyn tuloksista: noin 30 % savonlinnalaisista vastaajista, jotka siis olivat suurimmalta osalta peruspolun valinnoita, perusteli omaa valintaansa halulla laajentaa ja syventää ammatillista osaamista omalla alalla. Mikkelissä oman alan osaamisen syventäminen motivoi lähes puolta (47,3%). Ja luonnollista on, että moniosaajan polkukin pitäne sisällään opintoja, jotka vaikkapa työllistymisen kannalta ovat tärkeitä.

Nyt raportoitava lukuvuodelle 2009-2010 erilaisia valintoja tehneille opiskelijoille suunnattu palautekysely on jatkoa syksyllä 2008 valinnaisista opinnoista tehdyille esiselvitykselle. (Kuismala 2008) Raportin rakenne noudattaa kyselyn teemoja.

Venttiilihankkeen tavoite urapolkujen suhteen

Venttiili-hankkeen uraohjaus -osion tarkoituksena on luoda ja mallintaa hankkeessa mukana oleviin oppilaitoksiin moduulirakenteinen opintotarjonta, joka on opiskelijoiden käytävissä. Opintotarjonta mahdollistaa urapolkujen rakentamisen tutkintojen valinnaisissa opinnoissa. Urapolku tukee opiskelijan yksilöllisiä toiveita, vahvuuksia ja tavoitteita. (<http://www.venttiili.eu>)

Urapolkujen rakenne

Valittavissa olleet, ja edelleen olevat, urapolut on rakennettu teemoittain niin, että opiskelijat voivat käyttää niihin tutkintorakenteeseen sisältyviä valinnan mahdollisuuksia lähtökohtaisesti siten kuin niihin on ollut mahdollisuuksia opetushallituksen vuosina 1999-2000 vahvistamien opetussuunnitelmien perusteiden mukaan. Venttiili-hankkeen aikana voimaan ovat tulleet ammatillisten perustutkintojen tutkinnon perusteet (OPH, 2008-2010), jotka on otettu asteittain käyttöön vuosina 2008-2010. Muuttuvaa tilannetta on pedagogisen strategian tasolla otettu huomioon koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman yhteisessä osassa. (OPS yhteinen osa, Mikkeli 2008)

Urapolut on nimetty keväällä 2009 julkaistussa oppaassa Urapolkujen mukaiset valinnaiset opinnot lukuvuonna 2009-2010. (Teittinen 2009)

Etelä-Savon ammattiopiston urapolut

Kansainvälisyyspolku, 14 ov

Kansainvälisyyspolku vie kansainvälisessä toimintaympäristössä toimivan taitoihin. Se pitää sisällään 1-8 opintoviikon työssäoppimisjaksoja ulkomailla. Ulkomaille lähtöä edeltää aina 2 opintoviikon laajuinen kieli- ja kulttuurivalmennus. Työssäoppimisjakson voi alakohtaisesti suorittaa myös monikulttuurisessa työympäristössä kotimaassa.

Yrittäjyyspolku, 14 ov

Yrittäjyyspolku vie yrittäjänä ja ammatinharjoittajana toimimisen arkisiin toimiin, palveluiden tai tuotteiden tarjoamiseen ja tuottamiseen.

Joillakin koulutusaloilla on lisäksi mahdollisuus harjoitella käytännössä oman alan yritystoimintaa.

Moniosaajan polku, 14 ov

Moniosaajan polku vie lähialan tai kokonaan uuden alan perusopintoihin. Nyt voit laajentaaksesi osaamistasi valita opintoja toiselta koulutusosalta. Nämä opinnot kestävät aina 10 opintoviikkoa, laajuus takaa sinulle hyvät perustaidot joista on oikeasti hyötyä.

Tekemällä taitajaksi-polku (työssäoppimista omalla alalla)

Tekemällä taitajaksi-polku vie oman ammattialan monipuolisuutta ja taidokkuutta vaativien työtehtävien suoritustaitoihin. Voit valita lisää oman ammattialasi työssäoppimista oman henkilökohtaisen opetussuunnitelmasi mukaan ja lisäksi alakohtaisia taitajaopintoja. Eli jotain uutta omalta alaltasi tai entisen vahvistamista.

Kahden tutkinnon polku, ylioppilastutkinto + ammatillinen perustutkinto³

Lukioiden ja Esedun yhteinen polku. (Teittinen,5-12)⁴

Käytännössä kyse on siis vielä valinnaisten opintojen tarjonnan nimeämisestä urapoluiksi. Suunnitelmia urapolusta, jolla ammatillinen perustutkinto olisi mahdollista suorittaa osina ei ammatillisen koulutuksen perusteiden muutosvaiheessa ole vielä tässä yhteydessä tarjontaan kirjattu, mikä on sinänsä ymmärrettävää. (Samaa ei voi sanoa alaviitteessä 1 mainitusta rajoitteesta valita lukio-opintoja.)

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston urapolut

Savonlinnassa urapolut on nimetty ja kirjattu opetussuunnitelman yhteiseen osaan. (<http://www.samiedu.fi/opetussuunnitelmat/opetussuunnitelman> yhteinen osa)) Ne ovat

Opiskelija voi valita oman urapolkunsaa seuraavista poluista:

Peruspolku: Opiskelija suorittaa ammatillisen perustutkinnon opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Siinä ei ole liioin mukana alueellisia tai kansainvälisiä painotuksia. Henkilökohtaistaminen toteutuu ammatillisten yhteisten ja vapaasti valittavien opintojen valinnaisuuden avulla.

Ammatti+lukiopolku vähintään 10 ov: Opiskelija suorittaa vähintään 10 ov ammatillisen perustutkinnon sisään lukio-opintoja, jotka antavat hänelle valmiuksia edetä ammatti- korkeakouluun ja yliopistoon.

Taitajapolku vähintään 10 ov: Opiskelija valitsee Taitaja- ja World Skills- valmennuksen, jossa hän voi syventää ammatillista osaamistaan sekä halutessaan osallistua alan erilaisiin ammattitaitokilpailuihin.

SAMIssa on taitajavalmennusohjelma. Tätä polkua tukevat opiskelijan erilaiset harrastukset, joissa järjestetään kilpailutoimintaa: partio, palo- ja pelastustoiminta, kilpatanssi, ratsastuskilpailut jne.

³ Vaihetaan 35 opintoviikkoa ammatillisen perustutkinnon opinnoista lukiotavoitteisiksi. Polku valitaan ensimmäisen opiskeluvuoden syksyllä ja opinnot jatkuvat koko opiskeluajan tähdäten ylioppilaskirjoituksiin. (Teittinen,12)

⁴ Kuluva lukuvuoden (2008-2009, rr) aikana on Mun juttu! hankkeessa tehty Mikkelin seudulle lukioiden ja Esedun yhteistä opiskelutarjotinta. Tarjottimelle on valittu sellaisia opintoja, jotka soveltuvat kaikille toisen asasteen opiskelijoille. (Teittinen, 12)

Työssäoppimispolku vähintään 40 ov: Tämä polku sopii erityisesti kädentaitajille, jotka oppivat parhaiten työelämässä. Ammatillisten opintojen ja vapaasti valittavien opintojen opiskelu toteutuu suurelta osin työpaikalla. Kaikkiin tutkintoihin sisältyy vähintään 20 ov työssäoppimista.

Moniosaajapolku vähintään 10 ov: Opiskelija valitsee tutkinnon osan tai osia eri ammatillisista perustutkinnoista omaan ammatilliseen perustutkintoonsa tai hän suorittaa useamman ammatillisen perustutkinnon joko samanaikaisesti tai peräkkäin. Hänen ammatillinen perustutkintonsa voi olla laajempi kuin 120 ov.

Yrittäjäpolku vähintään vähintään 15 ov: Opiskelija valitsee opinto-ohjelmaansa itsenäiseen yrittäjyyteen ohjaavia opintoja. Opintoihin liittyy liiketoimintasuunnitelman laatiminen. Oppimisympäristönä voi olla harjoitusyritys. Oppilaitos tukee yritystoiminnan aloittamista tai jatkamista opiskelun aikana. Kaikkiin tutkintoihin sisältyy vähintään 5 ov yrittäjyyttä.

Kansainvälinen polku vähintään 10 ov: Opinnot kehittävät valmiuksia toimia kansainvälisissä toimintaympäristöissä kotimaassa tai ulkomailla sekä hakeutua vieraskieliseen ammattikorkeakoulutukseen. Opiskelija valitsee yhteisten opintojen valinnaisiksi 3 ov vieraita kieliä ja 1 ov kulttuurien tuntemus –opintoja. Hänen opintoihinsa sisältyy työssäoppimista ulkomailla tai kansainvälisissä toimintaympäristöissä kotimaassa. Hän voi suorittaa niiden aikana ammattiosaamisen näyttöjä. Opiskelija hyödyntää oppilaitoksen kansainvälisentoiminnan verkostoa ja osallistuu vähintään 2 ov ulkomaalaisten opiskelijoiden tutointiin.

Kilpaurheilupolku vähintään 10 ov: Opiskelija, joka on suuntautunut kilpaurheiluun, voi valita ammatilliseen tutkintoonsa urheiluopintoja jopa 24 ov. Osa urheiluopinnoista toteutetaan yhteistyössä Urheiluakatemian kanssa. (<http://venttiili.eu/sami>)

1.1 Palautekyselyn toteutus

Kyselyn kohdejoukkona olivat molemmissa oppilaitoksissa keväällä 2009 ensimmäistä vuottaan opiskelleet yksilöllisiä urapolkua valinneet opiskelijat. Kysely tehtiin huhtitoukokuussa nettikyselynä käyttäen webropol-alustaa. Pieksämäen toimintayksikössä opiskelleisiin ei kyselyä ulotettu, koska siellä ei valittavia yksilöllisiä opintopolkua oltu vielä määritelty.

Mikkelissä vastaajien määrä jäi vähäiseksi, vain 55 henkilöä. Heistä naisia oli 41, miehiä 14. Vastaajia oli eniten sosiaali- ja terveystieteiden sekä kulttuurialalta. Luonnonvara alalta ja tek-

niikan ja liikenteen alalta ei ollut yhtään vastaajaa. Vain yksi vastaaja oli luonnontieteiden ja matkailu-, ravitsemis- ja talousalalta.

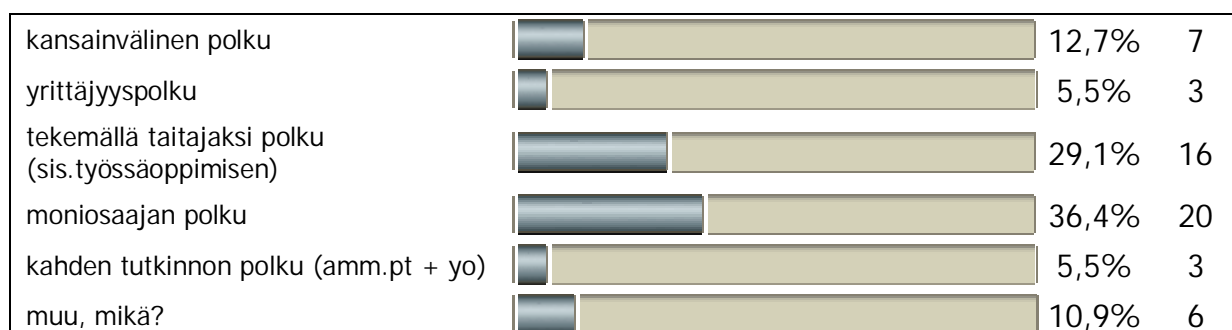
Savonlinnassa vastaajia oli 69 henkilöä. Heistä miehiä oli 48, naisia 21. Vastaajien enemmistö oli tekniikan ja liikenteen alalta 42 henkilöä (61,8 %). Toiseksi eniten vastaajia oli yhteiskuntatieteiden ja liiketalouden alalta 19 henkilöä (27,9 %). Näiden lisäksi sosiaali- ja terveysalalta oli 7 vastaajaa (10,3 %). Muilta aloilta ei vastaajia ollut.

Vastaajien vähäinen määrä aiheuttaa sen, että palautekyselyä voi pitää vain viitteitä antavana urapolkujen valintaa ajatellen. Voi ehkä ajatella vastaajien vähäisen määrän kertovan opintoihin liittyvien valintojen tekemisen vaikeudesta yleensäkin. Urapolut oli kyllä nimetty selkeästi, mutta niiden opetussuunnitelmallinen rakentuminen oli vielä jotenkin hahmoton, polku oli nimetty, mutta uran pohjatyöt kesken: tutkintokohtaisten opetussuunnitelmien kirjoittaminen ei ollut edennyt vielä niin, että henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien (HOPS) laatiminen todella ura- tai opintopoluiksi olisi ollut mahdollista. Voinee sanoa, että kyse oli kuitenkin vielä perinteisistä muutamien opintoviikkojen valinnaisista opinnoista.

1.2 Valinnat Mikkelissä

Vastanneiden valitsemat yksilölliset urapolut painottuivat selkeästi kahteen ryhmään: suosituimmat ovat moniosaajan polku, jonka on valinnut 20 vastaajaa (36,4 %). Yhtä suosittu on tekemällä taitajaksi polku (työssäoppiminen), jonka on valinnut itse asiassa yhtä monta vastaajaa, kun kohdasta 4.6 lasketaan ne, jotka ilmoittavat valinneensa työssäoppimisen.

Valinnat ilmenevät kokonaisuudessaan alla olevasta kuviosta.

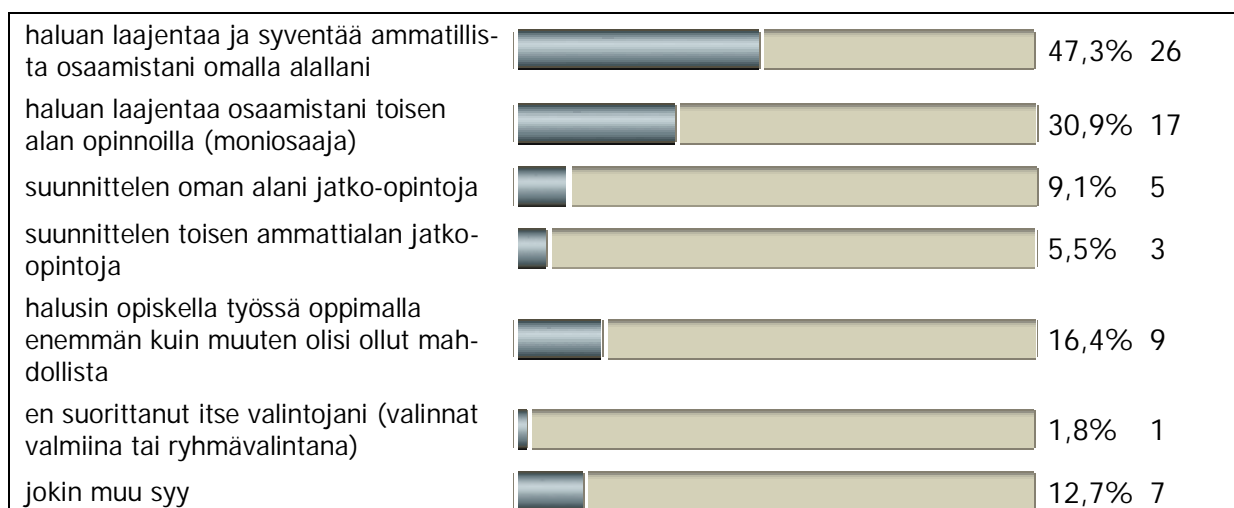
Kuvio 1 Valitsemani opintopolku on, Mikkelissä

Yksilöllisten opintopolkujen laajuus ja perustelut valinnoille

Valinnaisten urapolkujen laajuudeksi on valintaoppaassa ilmoitettu 14 opintoviikkoa. Palautekyselyyn vastanneiden valinnat vaihtelevat kolmesta kolmeenkymmeneenviiteen⁵ opintoviikkoon.

Laajimmat opinnot ovat polun luonteesta johtuen kahden tutkinnon polun valinneilla opiskelijoilla (35 ov). Vastaajista kaksi on myös kertonut valintansa perusteeksi halunsa suorittaa ylioppilastutkinto, saada valkolakin. Ylivoimaisesti eniten valinnoista on 10 opintoviikkoa.

Lähes puolet (47.3%) vastaajista perustelee opintopolkunsa valintaa halulla laajentaa ja syventää ammatillista osaamistaan omalla alallaan. Toiseksi suosituin on halu laajentaa osaamista toisen alan opinnoilla (moniosaaja). Vastausjakauma on esitetty seuraavassa kuviossa.

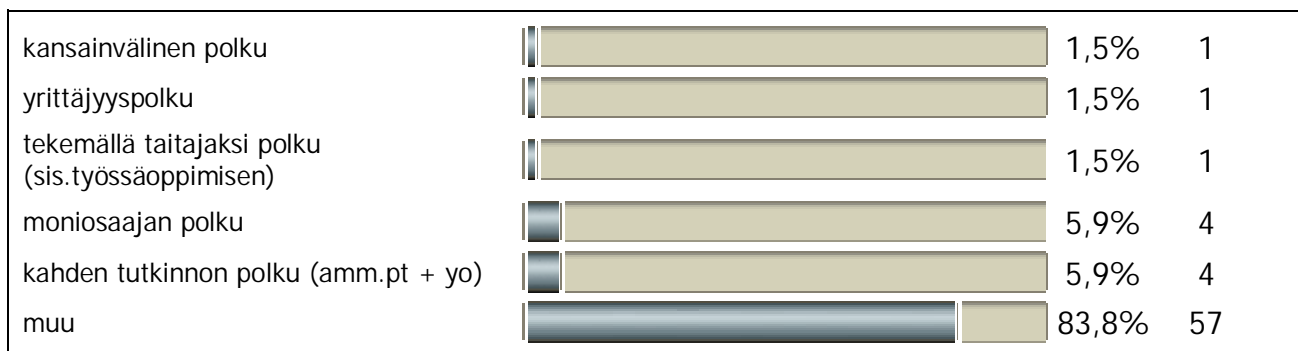
Kuvio 2. Perustelut opintopolun valinnalle, Mikkeli

Vapaamuotoisissa perusteluissa yksittäiset opiskelijat ovat perustelleet valintojaan niukasti. Kommentti "työ on aina työtä" kertonee kuitenkin työssäoppimisen merkityksestä.

1.3 Valinnat Savonlinnassa

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa urapolut on määritelty oppilaitoksen opetussuunnitelman yhteisessä osassa. Vastanneiden valinnat ilmenevät alla olevasta kuvioista.

⁵ Lukio-opintoja suorittavia oli mukana kyselyyn vastanneissa, vaikka he olivat valintansa tehneet jo ensimmäisen opintovuotensa syyslukukaudella.

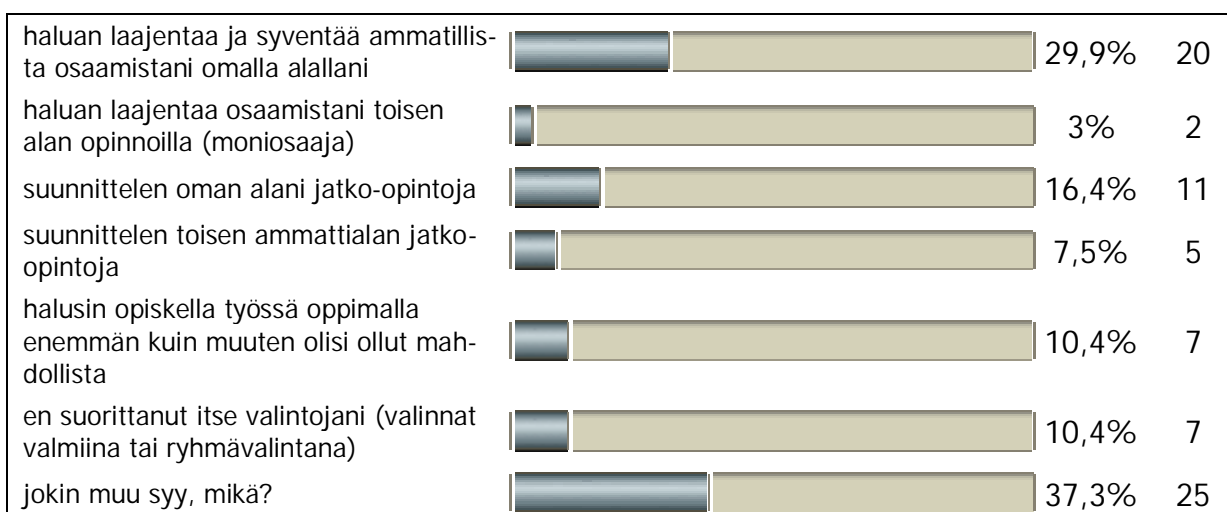

Kuvio 3. Valitsemani opintopolku on, Savonlinna

Vastaukset painottuvat vaihtoehtoon muu, mikä. Lähes kaikki vastaajat (55) ilmoittavat valinneensa *peruspolun*. Tässä yhteydessä on huomattava, että Savonlinnassa valittavana olevat yksilölliset opintopolut ovat hieman erilaiset kuin Mikkelissä. Kyselylomakkeen virhe on se, että näiden polkujen nimet eivät olleet täsmällisesti Savonlinnan opetussuunnitelman mukaisina valittavissa.

Yksilöllisten opintopolkujen laajuus ja perustelut valinnoille

Yksilöllisten valintojen laajuudeksi on Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa määritelty 10 opintoviikkoa. Opiskelijoille tämä ei vastaajajoukossa ole ollut kovin selkeä. Johtunee siitä, että valtaosa vastanneista etenee peruspolkua, joka tarkoittaa "normaalia" ammatillisen perustutkinnon suorittamistapaa. Tällöin erillistä yksilöllistä opintopolkua on vaikea hahmottaa laajuutena. Niinpä opiskelijat ovat ilmoittaneet laajuudeksi lähellä tutkintonsa ammatillisten opintojen osuutta olevia määriä.

Kuvio 4. Perustelut opintopolun valinnalle, Savonlinna

Kun valtaosa vastanneista oli valinnut peruspolun on ymmärrettävää, että myös perusteluissa valinnalle suurin vastausjoukko sijoittuu kohtaan jokin muu syy, 25 vastaajaa (37,3%). Näissä perusteluissa korostuu toisaalta kiinnostus omaan alaan, " olen kiinnostunut alasta", "peruspolku on minulle hyvä". Toisaalta on ehkä ajatusta mennä yli siitä, mistä aita matalin: " peruspolku on riittävä", "tämä oli helpoin".

2 Tiedottaminen ja ohjaus henkilökohtaisille urapoluille

2.1 Tiedon ja ohjauksen lähteet

Mielikuvat tiedottamisen ja ohjauksen suunnittelun taustalla

Ammatilliseen koulutukseen tulevat nuoret ovat saaneet tietoa ja joutuneet tekemään valintoja eri koulutusvaihtoehtojen välillä jo peruskoulun päättövaiheessa.

Opetusministeriön julkaiseman selvityksen mukaan nuoret kokevat saavansa riittävästi tietoa koulutusvalintojensa taustaksi. Keskeisimmät tietolähteet ovat aiempaa selkeämmin Internet ja opinto-ohjaaja. Internetiä käytetään tiedonhakukoneena ja opinto-ohjaaja netistä hankitun tiedon suodattajana ja seulojana. (OPM 2010. <http://minedu.fi/koulutus/ammattillinenkoulutus>)

Myös oppimisen näkemys tiedottamisen taustalla?

Opintojen alkaessa opiskelijoille esitellään tutkinnon rakenne, opintojen sisältö ja sijoittuminen eri lukuvuosille. Oman ammattialan, tutkinnon ja erilaisten valinnanmahdollisuuksien tunteminen on avainasemassa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) laatimiseen.

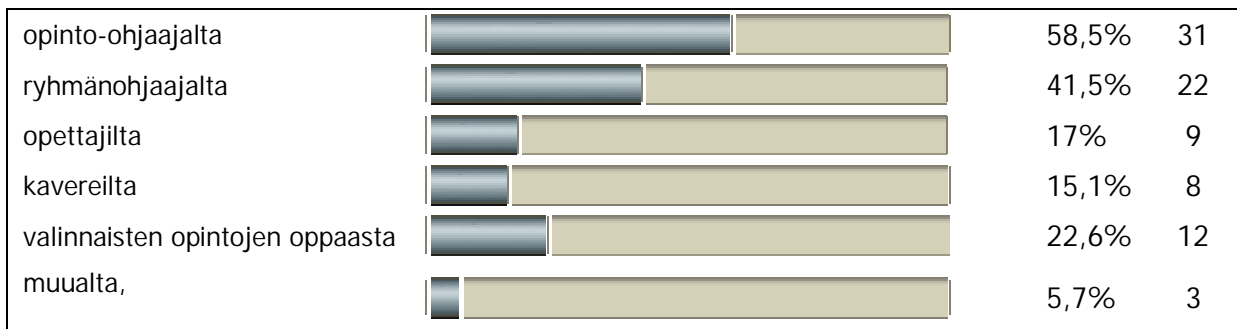
Ohjaus

Lienee itsestään selvää, että opinto-ohjauksen saatavuus, määrä ja laatu korostuvat valinnan mahdollisuuksien lisääntyessä.

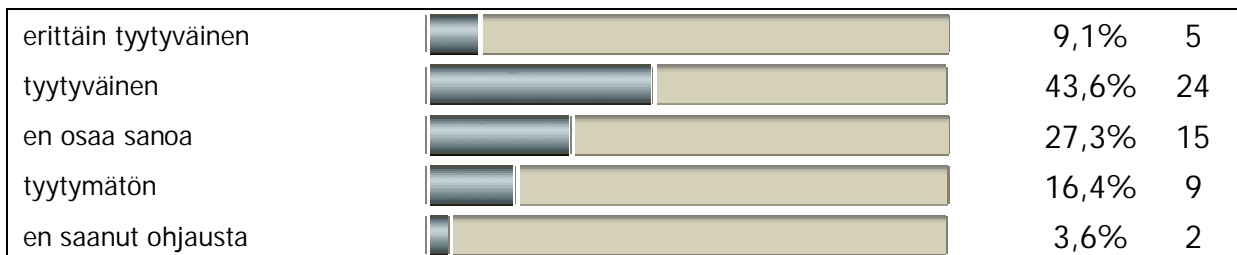
Tiedottamisen ja ohjauksen linjaukset ja toimintatavat on kirjattu Mikkelissä opetussuunnitelman yhteisen osan liitteenä olevaan opiskelijaohjauksen suunnitelmaan (Etelä-Savon ammattiopisto, 2008) ja Savonlinnassa opetussuunnitelman yhteiseen osaan (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto, 2008)

Ammatillisten perustutkintojen perusteissa opinto-ohjausta ja henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa koskevat kaikille tutkinnoille yhteiset määräykset on kirjattu kohtaan Muut määräykset ammatillisessa peruskoulutuksessa. (Opetushallitus, 2009 ja 2010, luku 8).

Palautekyselyyn vastanneiden mukaan opinto-ohjaaja on ollut tärkein tiedonlähde yksilöllisiä opintopolkua valittaessa (58,5% vastaajista). Toiseksi tärkein tiedonlähde ovat olleet ryhmäohjaajat, (41,1 %). Opettajat (17 %) ja kaverit (15,1 %) tietolähteinä ovat määrällisesti varsin lähellä toisiaan. Valinnaisten opintojen opas on palvelut yli viidennestä vastaajista. Muut tiedonlähteet ovat satunnaisia ja tietoa on saatu myös "ei mistään". Vastausjakauma on esitetty seuraavassa kuviossa.

Kuvio 5. Tiedonlähteet yksilöllisten opintopolkujen valinnassa, Mikkeli

Kuvio 6. Tyytyväisyys saadun ohjauksen määrään, Mikkeli

Tyytyväisiä ohjauksen määrään on yli 40 prosenttia vastaajista. Tyytymättömien ja en osaa sanoa -vastausten määrä on kuitenkin myös suhteellisen suuri. Tyytymättömyys on tyytymättömyyttä, mutta en osaa sanoa kertoo ehkä myös siitä, että ei olla ihan varmoja siitä, olisiko ohjausta pitänyt olla määrällisesti tai laadullisestikin enemmän/erilaista/henkilökohtaisempaa.

Arviota tukee vastaus kysymykseen, olisitko tarvinnut enemmän ohjausta. Myöntävästi vastasi noin kolmannes. Ohjausta haluttiin ryhmäohjaajalta lukioon liittyvissä asioissa, mutta ylipäätään eniten opinto-ohjaajalta. Kun ohjaustarpeen sisältöä ei sen tarkemmin pyydetty yksilöimään, voinee hieman varovaisesti arvioida, että tarvetta on täsmentää omaa ymmärrystä "koko hommasta", kuten yksi vastaaja asian ilmaisi.

Tätä asiaa kannattaa ehkä tarkentaa vielä hankkeen arvioinnissa vaikkapa joillakin henkilökohtaisilla haastatteluilla.

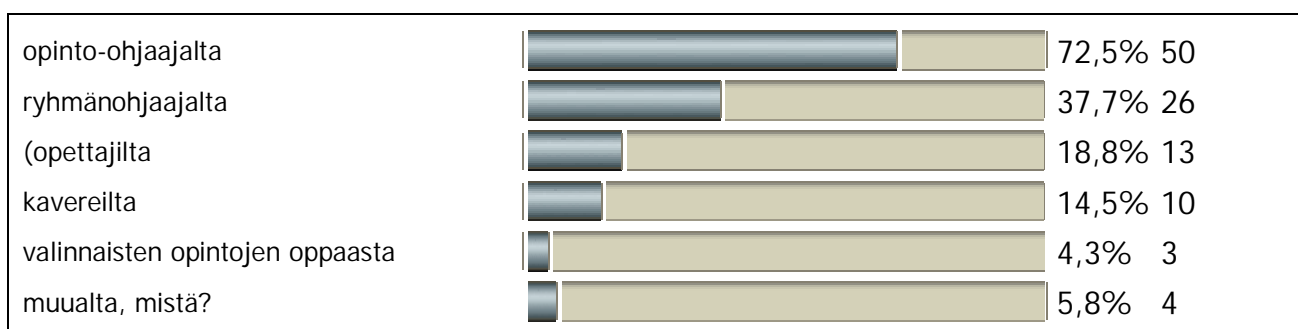
Yksilöllisten opintopolkujen hahmottuminen ja laajuus

Yli puolet (56,9 %) vastaajista on sitä mieltä, että yksilölliset opintopolut muodostavat selkeän kokonaisuuden. Aihetta selkiyttämiseen näyttää kuitenkin olevan, sillä 43,1 %:a vastaajista on sitä mieltä, että opintopolut eivät muodosta selkeitä kokonaisuuksia. Vastaajista 2/3 pitää opintopolkuja riittävän laajoina. Huomattava on kuitenkin, että yksi neljännes on päinvastaista mieltä.

2.3 Tiedonsaanti ja ohjauksen toteutuminen Savonlinnassa

Opinto-ohjaaja on ollut tärkein tiedon lähde myös Savonlinnassa (72,5 %). Ryhmänohjaajan osuus on myös merkittävä (37,7 %). Opettajat ja kaverit ovat tiedonlähteinä määrällisesti lähes samassa asemassa. Yksilöllisten opintopolkujen valinnassa muut tietolähteet ovat vähäiset. Nettisivuilta tietoa on saanut vain yksi vastanneista. Ja Savonlinnassakin tietoa on saatu "ei mistään".

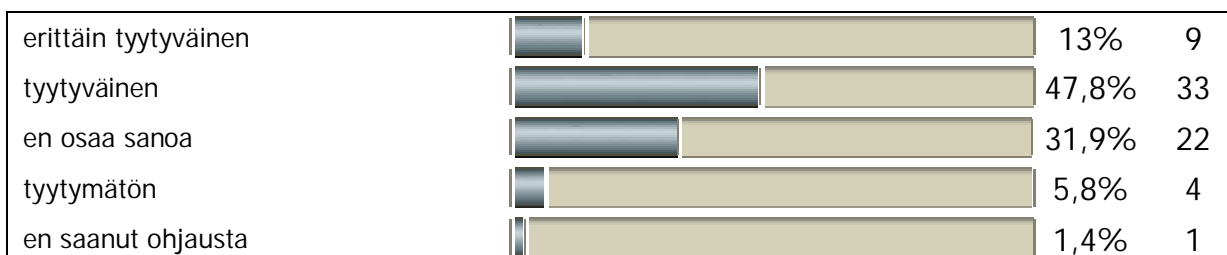
Vastausten jakauma esitetään seuraavassa kuviossa.

Kuvio 7. Tiedonsaanti yksilöllisistä opintopoluista, Savonlinna

Tyytyväisyys ohjauksen määrään

Saamansa ohjauksen määrään yli puolet vastanneista (60,8 %) on erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä. En osaa sanoa vastausten osuus on kuitenkin lähes kolmannes. Kokonaan ilman ohjausta ilmoittaa jääneensä yksi vastanneista. Vastausjakauma ilmenee seuraavasta kuvioista. Valtaosa (85,5 %) vastanneista ei kokenut tarvinneensaakaan enempää ohjausta. Tämä on jossain määrin ristiriitaista "en osaa sanoa"- vastausten kanssa.

Kuvio 8. Tyytyväisyys ohjauksen määrään, Savonlinna

Opintopolkujen selkeys ja laajuus

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa kyselyyn vastanneille yksilölliset opintopolut muodostavat pääosin selkeästi hahmottuvan kokonaisuuden (74,2 % vastanneista). Jäljelle jäävä neljännes on vastakkaista mieltä. Mikäli vastanneiden ilmoittamia opintopolkujen laajuuksia tarkastelee, niin voisi arvella, että polut eivät ole kovin selkeästi hahmottuneet opintoihin sisältyvinä yksilöllisinä valintoina, vaan enemmänkin peruspolkuun kuuluvina asioina, "normaalina" osana omaa tutkintoa.

Lähes 90 % vastaajista on sitä mieltä, että opintopolut ovat riittävän laajoja. Tämä on varsin johdonmukainen seuraus peruspolku-valinnoista, joissa polku muodostuu lähinnä ammatillisten opintojen kokonaisuudesta.

3 Yksilöllisten urapolkujen toimivuus – miten henkilökohtainen suunnittelu toimii

3.1 Urapolut ja HOPS

Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, HOPS. Ammatillisten perustutkintojen perusteissa, luvussa 8.1 on määräykset henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimisesta ja suunnitelman tehtävistä. Asiakirja on vaativa laadittava ja seurattava sekä opiskelijalle että opinto-ohjaajille ja opettajille. *Lähtökohtaisesti HOPS perustuu opiskelijan oman opiskelun suunnitteluun, yksilöllisiin valintoihin, opinnoissa eteneeseen ja oppimisen arviointiin.* (OPH, 2009 ja 2010)

Oppimisen arviointi on yksi keskeinen tehtävä, johon henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa voi ja pitääkin käyttää. Tutkinnon suorittaminen on päämääränä ja sitä kohti eteneminen saattaa tarkoittaa niin tukiopetuksen järjestämistä joissakin opinnoissa kuin oppimisympäristön ja opetusmenetelmien tarkastelua suhteessa opiskelijan oppimiseen.

Työssäoppimisen suosio valinnoissa on selkeästi näkyvä piirre palautekyselyissä. Tutkinnon suorittamiseen vaadittavan ammattitaidon saavuttaminen työssä oppimalla niin tietojen, taitojen kuin elinikäisen oppimisen taitoihin harjaantumisen osalta vaatii opetusta, jonka avulla oppiminen ammattiin ja kasvaminen ihmisenä ja kansalaisena toteutuu.⁶

Opetus on opiskelun tukemista, jotta oppiminen onnistuisi". (Hellström 2010)

⁶ Työpaikalla tapahtuvassa opiskelussa tarvittava opetus saattaisi vaatia didaktista kehittämistä – jotta oppiminen onnistuisi ammattitaidon/osaamisen kannalta tavoitellulla tavalla. Työssä ja tekemällä oppii aina, toinen kysymys on kuitenkin se, mitä itse asiassa opitaan, miten hyvin opittu on siirrettävissä toiseen ympäristöön jne.

Koulutuksen järjestäjältä tämä edellyttää opetussuunnitelmallista selkeyttä ammattiopiston pedagogisesta strategiasta tutkintokohtaisiin ja henkilökohtaisiin opetussuunnitelmiin saakka, jotta urapolut tai yksilölliset opintopolut toteutuisivat tavalla, joihin koulutuksen järjestäjä on tehtävänsä suorittaessaan sekä sitoutunut että velvoitettu.

3.2 Urapolut ja Hops Mikkelissä

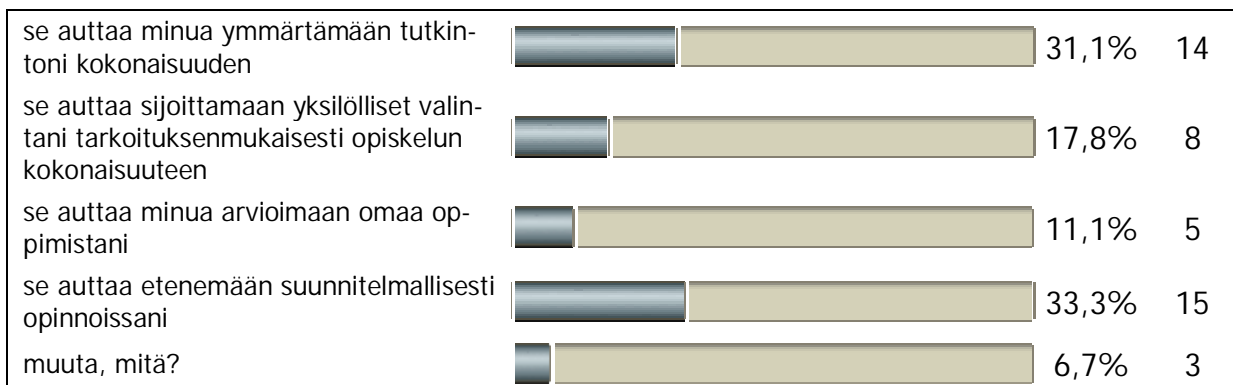
Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma on valtaosalla vastanneista (82,7%). Suunnitelmaa ei kuitenkaan ole lähes viidenneksellä vastanneista. Yksilöllinen opiskelusuunnitelma, olisi oppilaitoksen hyväksymien yhteisten pedagogisten periaatteiden mukaan olla käytössä kaikilla opiskelijoilla. (Etelä-Savon ammattiopisto 2008, 59-62) Sama määräys on kirjattu ammatillisten perustutkintojen perusteisiin, jotka eivät olleet vielä keväällä 2009 kaikkien tutkintojen osalta käytössä.

HOPS:n toimivuus, jos se on käytössä

Valtaosalla vastanneista henkilökohtainen opiskelusuunnitelma on käytössä tai ainakin tehty. Opiskelijoista noin kolmannes on sitä mieltä, että HOPS auttaa ymmärtämään oman tutkinnon kokonaisuuden. Samalla se auttaa myös etenemään suunnitelmallisesti opinnoissa. Varsin myönteistä on myös se, että HOPS auttaa sijoittamaan yksilölliset valinnat opiskelun kokonaisuuteen ja auttaa myös arvioimaan omaa oppimista.

Muutamasta kriittisestä arviosta nousee esiin myös se, että HOPS ei ole käytössä työskentelyvälineenä opintojen suunnittelussa, seurannassa tai oman oppimisen arvioinnissa. "*En tiedä edes mitä se pitää sisällään se kerran täytettiin ykkösellä siitä ei oo sen enempää kuulunu*". Tämä on vain yksi yksittäinen kommentti pienestä vastaajajoukosta, mutta voi olla, että koko opiskelijajoukkoon yleistettynä muitakin samanlaisen kommentin esittäjiä saattaisi löytyä. Tätä arviota tukee myös se, että vastaajista 35,8 % ilmoittaa, ettei heidän henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaansa tarkisteta opinto- tai ryhmäohjaajan kanssa säännöllisesti. Toisaalta tilanne kokonaisuutena korjaantunee, kun uudet tutkinnon perusteet määräyksineen ovat käytössä kaikissa tutkinnoissa ja HOPS myös kehittyy opiskelun suunnittelun ja oppimisen arvioinnin työvälineenä. Jo nyt vastaajista lähes 65 % kertoo, että HOPS tarkistetaan säännöllisesti

Vastausjakauma kysymykseen HOPS:n toimivuudesta ilmenee seuraavasta kuviosta.

Kuvio 8. HOPS:n toimivuus, Mikkeli

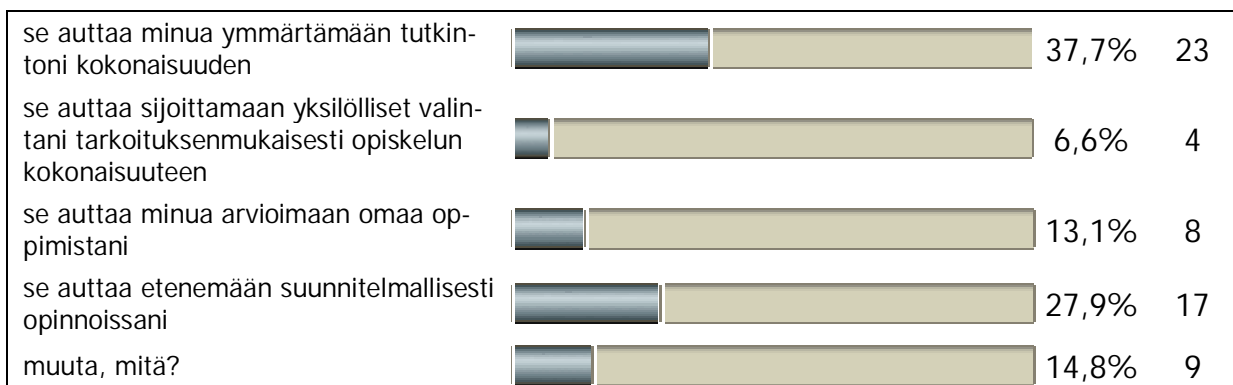
3.3 Urapolut ja Hops Savonlinnassa

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa on samankaltainen tilanne henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien suhteen kuin Mikkeliissäkin. HOPS on 85,5%:lla vastanneista.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman merkitys näyttäytyy keskeisimmin siinä, että vastaajista 37,7 % on sitä mieltä, että se auttaa ymmärtämään tutkinnon kokonaisuuden Toiseksi eniten (27,9 %) vastaajat ovat sitä mieltä, että se auttaa etenemään suunnitelmallisesti opinnoissa. Myös oman oppimisen arvioinnissa HOPS on hyvä apuväline. Lähes 15 % vastanneista on kuitenkin sitä mieltä, ettei hops "auta mitään". Ääripäässään "en tiedä, mikä on hopsi" tai "en tiennyt, että semmoinen on".

Vain kolmannes vastaajista (33,3 %) ilmoittaa tarkistavansa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa säännöllisesti ryhmänohjaajan tai opinto-ohjaajan kanssa. Tämä on ehkä ymmärrettävissä siitä näkökulmasta, että suurin osa vastaajista oli valinnut yksilölliseksi polukseen peruspolun. Ehkä tätä asiaa kuitenkin kannattaisi hieman tarkemmin katsoa hankkeen loppuarvioinnissa.

Vastausjakauma kysymykseen HOPS:n toimivuudesta ilmenee savonlinnalaisten osalta seuraavassa kuviossa.

Kuvio 9. HOPS:n toimivuus, Savonlinna

4.1 Parannusehdotuksia ja kannanottoja Mikkelin opiskelijoilta

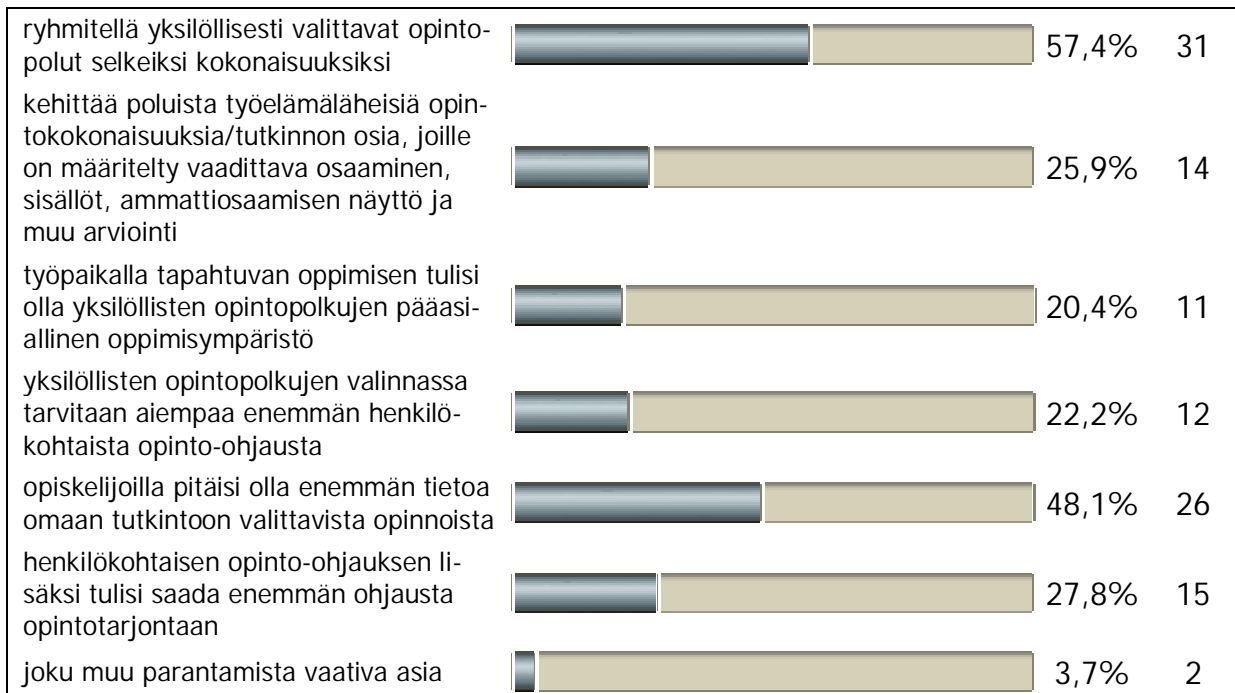
Vastanneista yli puolet (57,4 %) oli sitä mieltä, että valittavissa olevat opintopolut pitää ryhmittää selkeiksi kokonaisuuksiksi. Lähes puolet (48,1 %) oli sitä mieltä, että omaan tutkintoon valittavista opinnoista pitäisi olla enemmän tietoa. Laadullisiksi kehittämisen kohteiksi voinee ymmärtää vastanneiden neljänneksen toivetta yksilöllisten opintopolkujen kehittämisestä työelämää lähellä oleviksi tutkinnon osiksi, joille on määritelty vaadittava osaaminen, sisällöt, ammattiosaamisen näyttö ja muu arviointi. Tähän liittyyneen osaltaan se, että viidennes vastaajista on sitä mieltä, että työpaikalla tapahtuvan oppimisen tulisi olla yksilöllisten opintopolkujen pääasiallinen oppimisympäristö.

Henkilökohtaisen opinto-ohjauksen lisäksi näyttää olevan tarvetta myös yleensä opintotarjonnasta. Yli neljännes vastaajista kaipaa myös tällaista yleisinformaatiota enemmän.

Vapaita vastauksia ei ollut kuin kaksi, mutta ne pukevat sanoiksi sen, mitä edellä yksilöidymmissä kohdissa on jo käynyt esiin: "selkeämmäksi koko homma" ja "tiedottaa opettajia miten asiat toimii, jotta osaavat vastata kysymyksiin."⁷

Valtaosa vastanneista (88,8 %) on toisaalta sitä mieltä, että yksilölliset opintopolut on helppo sijoittaa omaan opintosuunnitelmaan. Kriittisiä palautteita tulee kyllä siitä, että omia valintoja ei ole helppo sijoittaa opetussuunnitelmaan: "ei ne kohtaa toisiansa", "tulee päällekkäisyyksiä", "ei ole tietoa koko hommasta". Vastanneiden mielipiteet yksilöllisten opintopolkujen tarjonnan parantamisesta kevään 2009 tilanteeseen nähden esitetään seuraavassa kuviossa.

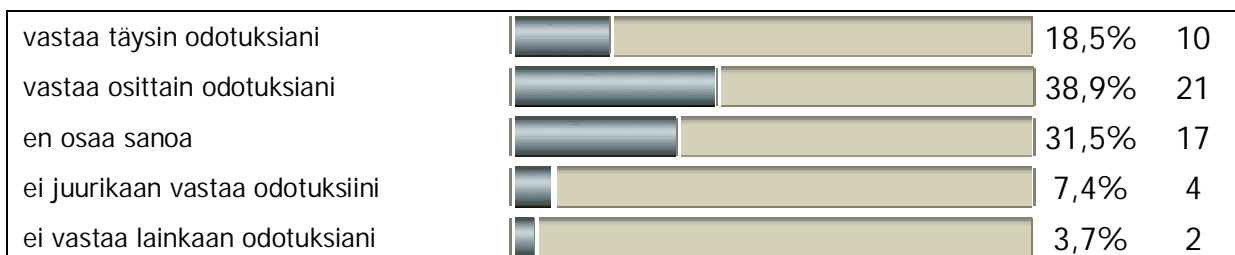
⁷ Vastaus kuvastaa itse asiassa varsin hyvin ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmallista uudistusta, jossa opinnot rakentuvat työelämästä nouseville tutkinnon osille/opintokokonaisuuksille. Uudistus edellyttää viimeistään tässä vaiheessa irtaantumista perinteisestä oppiainejaosta ja syvällistä perehtymistä vähintään kunkin ammattialan kokonaisuuteen.

Kuvio 10. Parannusehdotuksia yksilöllisten opintopolkujen tarjontaan, Mikkeli

Vastaako valittu yksilöllinen opintopolku odotuksiin?

Alla olevasta kuviosta käy ilmi, että vajaa viidennes (18,5 %) vastaajista on sitä mieltä, että valinnat vastaavat täysin omia odotuksia. Vaihtoehdot 'vastaavat osittain' tai 'en osaa sanoa' ovat kaksi suurinta ryhmää. Vastausten määrä on kolmanneksen kahta puolta kummassakin vastauksessa.

Kuvio 11. Yksilöllinen opintopolku vastaa odotuksiani, Mikkeli

Vapaamuotoiset palautteet

Vapaamuotoisten palautteiden antajia oli vastaajajoukon pienuuden huomioon ottaen ilahduttavan paljon, lähes kolmannes vastaajista.

Palautteet voi tiivistää muutaman kohtaan:

- tietoa ja ohjausta tarvitaan lisää
- opintojen jaksotusta pitää parantaa, ettei synny päällekkäisyyksiä, tämä koskee erityisesti kaksoistutkintoa suorittavia

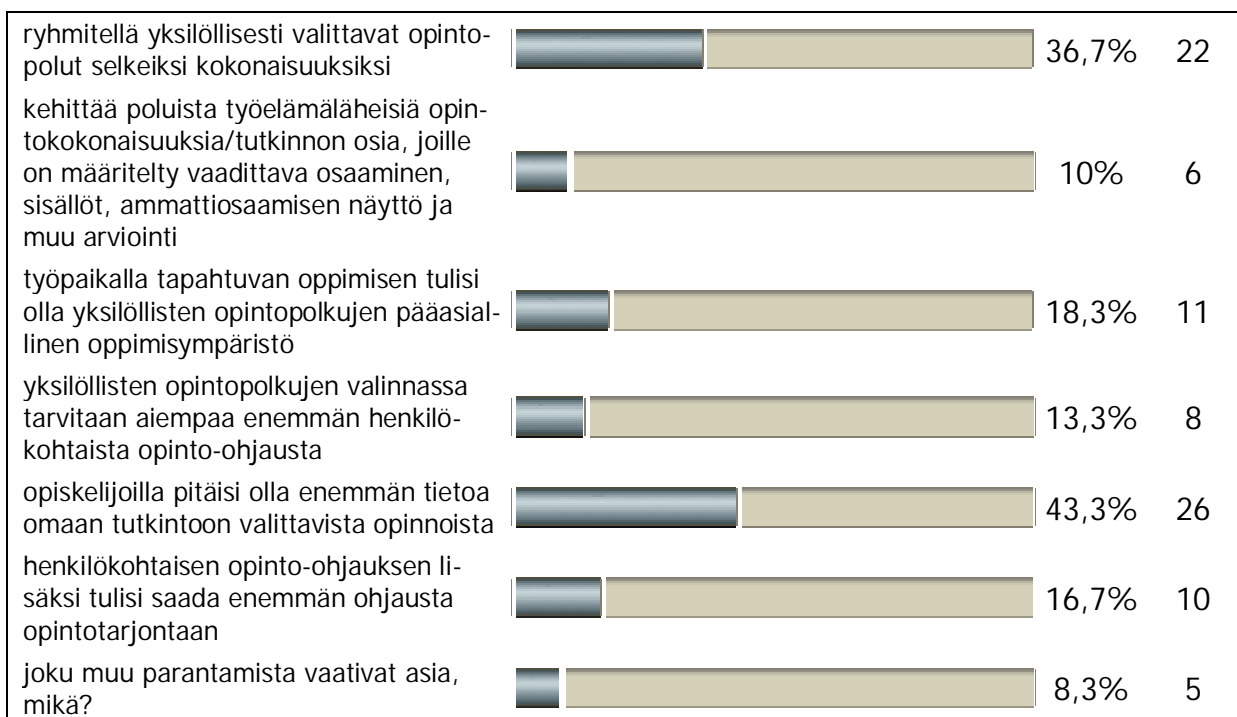
- kaikille koulutusaloille ei ole riittävästi valinnanvaraa

Kiinnostava kommentti liittyy urapolkukurssien laajuuteen: "Urapolkukurssit olisivat saaneet olla enemmän yleishyödyllisiä, eikä niin paljon ammattiin opettavia, koska niitä ei kuitenkaan opiskeltu kuin kymmenen opintoviikkoa. Olisin myös enemmän kaivannut polkuihin liittyvää ohjaamista, niin kuin muihinkin valinnaisiin, koska en ainakaan tiennyt yhtään mitä kurssin sisältöön kuului, ennen kuin kurssin alussa."

4.2 Parannusehdotuksia ja kannanottoja Savonlinnan opiskelijoilta

Savonlinnalaisopiskelijat (43,3%) kaipaavat eniten tietoa omaan tutkintoon valittavista opinnoista. Vastaajajoukon painottuminen peruspolun valinneisiin tekee vaihtoehdon valinnan hyvinkin ymmärrettäväksi. Toiseksi eniten vastauksia saaneen parannusehdotuksen mukaan yksilöllisesti valittavat opintopolut tulisi ryhmitellä selkeiksi kokonaisuuksiksi (36,7%). Vajaa viidennes on sitä mieltä, että työpaikalla tapahtuvasta oppimisen tulisi olla opintopolkujen pääasiallinen oppimisympäristö. Myös Savonlinnassa kaivataan henkilökohtaisen opinto-ohjauksen lisäksi enemmän ohjausta opintotarjontaan yleensä (16,7% vastaajista). Vapaissa vastauksissa kuvastuu lähinnä väsyminen vastaamiseen. "Ei kiinnosta". Tähän sopii myös vastausvaihtoehdon "joku muu" valinta ilman sisältöä.

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa kyselyyn vastanneiden parannusehdotukset on esitetty seuraavassa kuviossa.

Kuvio 12. Parannusehdotuksia yksilöllisten opintopolkujen tarjontaan, Savonlinna

Vastaajien mielestä yksilöllisten opintopolkujen opinnot on helppo sijoittaa omaan opetus-suunnitelmaan (92,5 %) Kielteisiä vastauksia on perustellut vain kaksi vastaajaa, joista toinen kertoo siirtyneensä iltalukioon, koska "lukiohommat ei toimi Samissa".

Vastaajilla on vaikeuksia, ainakin vielä palautekyselyn tekemisen vaiheessa kertoa, vastaa-ko oma yksilöllinen opintopolku odotuksia. Näiden vastaajien osuus on 44.9 %. Kolmannes on toisaalta sitä mieltä, että opintopolku vastaa omia odotuksia täysin.

Vastausten jakautuminen esitetään seuraavassa kuviossa.

vastaa täysin odotuksiani		33,3%	23
vastaa osittain odotuksiani		17,4%	12
en osaa sanoa		44,9%	31
ei juurikaan vastaa odotuksiini		1,4%	1
ei vastaa lainkaan odotuksiani		2,9%	2

Kuvio 13. Yksilöllinen opintopolkuni vastaa odotuksia

Vapaamuotoiseen palautteen antoon ei ollut halukkuutta. "eipä tuu mittään mieleen", "en mistään". Poikkeuksena on yksi, joka on sitä mieltä, että "vois olla enemmän käytäntöä".

5 Pohdintaa ja toimenpide-ehdotuksia – urapolut/yksilölliset valinnat pedagogisena haasteena

Venttiilihankkeen julkilausuttu tavoite uraohjauksesta ja opintojen yksilöllistämisestä on varsin vaativa. Varovaisesti voinee kysyä, onko hanke lähtenyt kehittämään ja rakentamaan sinänsä tärkeitä urapolkuja (yksilöllisiä opintopolkujia) ikään kuin "latvasta puuhun"? Tilanteessa, jossa oppilaitosten tutkintokohtaiset opetussuunnitelmat olivat vasta muotoutumassa uusien tutkinnon perusteiden kirjaimen ja hengen mukaisiksi? Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston peruspolkumallia – "normaalia perustutkinnon suorittamista" – ajatellen voisi olla paikallaan kriittisesti pohtia myös pitkälle menevien yksilöllisten valintojen merkitystä suhteessa ammatilliseen osaamiseen, sen kehittymiseen ja erityisesti kehittymisen perustan ja -välineiden vahvistamiseen. Mihin asti pitkälle menevät yksilölliset valinnat ovat järkeviä ja tarpeellisia, mitä ammattitaidon keskeisiä elementtejä on hallittava polkujen erilaisuudesta huolimatta jne.?

Vastaajien vähäisen määrän takia tuloksia ei voi yleistää perusjoukkoon. Tuloksista on kuitenkin saatavissa selkeitä viitteitä ja informaatiotakin asioista, joita niin opetuksen ja ohjauksen suunnittelussa ja niiden johtamisessa kuin käytännön toteutuksessakin on otettava huomioon. Toisaalta vastaajien vähäisyys kertonee sinänsä asian problemaattisuudesta

sekä ryhmänohjaajille/opinto-ohjaajille että opiskelijoille ja opettajille. Tämä on tietysti vain arvelua.

Joitakin pedagogiseen kehittämiseen liittyviä asioita niin strategisella (opetussuunnitelman yhteinen osa liitteineen) kuin tutkintokohtaisten opetussuunnitelmien linkittämisessä henkilökohtaisiin opetussuunnitelmiin (tai päinvastoin) nousi kyselyn tiimoilta mieleen pedagogista kehittämistyötä ajatellen:

1 Pedagogiset opetuksen suunnitteluun, johtamiseen ja opetuksen toteuttamisen tapoihin liittyvät kysymykset

*Opiskelijat näyttävät toivovan työpaikalla tapahtuvan opiskelun lisäämistä. Mitä/millaisia pedagogisia, niin opetuksen ja ohjauksen suunnitteluun ja johtamiseen kuin toteutukseenkin liittyviä, ratkaisuja työpaikalla tapahtuvan oppimisen lisääminen vaatii, jotta tutkinnon perusteiden määrittelemät ammattitaito ja –tietovaatimukset saavutetaan työpaikalla opiskellen ja oppien? Olisi ehkä hyödyllistä etsiä vastausta kysymykseen: Millä tavoin ”mitä ja miten tehdään” – kysymyksistä voidaan ohjata aktiivisesti” miksi” - kysymysten äärelle? Eli, miten yhdistää tekeminen ja tieto kehittyväksi ammattitaidoksi? Sama kysymys on tietysti aiheellinen kaikenlaisissa oppimisympäristöissä

*Miten opetus pitäisi organisoida, jotta se tukisi opiskelua oppimisen turvaamiseksi?

*Tutkintokohtaisten opetussuunnitelmien selkeys >vrt. opiskelijoiden toive saada enemmän tietoa omaan tutkintoon valittavista opinnoista (MLI). Valinnaisuuksista huolimattahan opiskelijoiden on saavutettava tutkinnon perusteissa säädetty osaaminen siinä tutkinnossa, jota he suorittavat.

*Kiinnostava peruskysymys (hieman paradoksaalisestikin) on: mitä urapolut (tai yksilölliset opintopolut) itse asiassa ovat – normaalia valinnaisuutta oman tutkinnon sisällä, selkeitä painotuksia esim. opiskelutapojen/oppimisympäristöjen valinnan suhteen...?

Tarvittava toimenpide

Koulutuksen järjestäjän *pedagogisen strategian* täsmennys ja dokumentointi: Yhteinen sopiminen siitä, ”miten meillä opetus järjestetään ja millaisissa oppimisympäristöissä opetetaan, jotta tutkinnon perusteiden mukaiset ammatilliset valmiudet saavutetaan ja koulutuksen aikana tavoiteltava ammattitaito opitaan”.

Tutkintokohtaisten opetussuunnitelmien laatiminen ja jatkuva arviointi sekä opetuksen resurssointi ym. opetuksen ja opiskelun mahdollistava koulutuksen järjestäjän perustehtävänsä toteuttamiseen kiinnittyvä (ydin)toiminta. Ennen kaikkea on kysymys oppilaitosyhteisöjen yhteisestä ymmärryksestä koulutuksen ja opetuksen periaatteista ja käytännöistä. Pedagogisen ja myös kasvatustieteiden harjoittaminen on olennainen osa oppilaitoksen perustehtävässä onnistumista.

Viimeksi mainittuun tarpeeseen on Mikkelissä vastattu jo ennen palautekyselyn raportointia laaditulla valinnaisten opintojen oppaalla, jossa valittavat polut on selkeästi määritelty 10 opintoviikon laajuisina kokonaisuuksina. (ks. www.venttiili.eu/materiaalit) Näiden kokonaisuuksien onnistunut sijoittaminen opintoihin vaatii valtakunnallisten tutkinnon perusteiden rakenteellista ja sisällöllistä oppilaitoskohtaistamista. Savonlinnassa urapolkuopinnot ovat olleet 10 opintoviikon laajuisina kokonaisuuksina jo aiemmin.

2 Ohjauksen problematiikka

Opinto-ohjauksella on valintatilanteissa kysyntää, kuten voi tietysti ns. arkijärjelläkin asian ymmärtää. Arviota tukevat kyselyssä saadut vastaukset kysymykseen: Olisitko tarvinnut enemmän ohjausta? Myöntävästi vastasi noin kolmannes. Ohjausta haluttiin erityisesti ryhmäohjaajalta lukioon liittyvissä asioissa. Opinto-ohjaaja oli kuitenkin yleisesti ottaen se henkilö, jonka ohjauksellista apua eniten kaivattiin lisää.

Kun ohjaustarpeen sisältöä ei sen tarkemmin pyydetty yksilöimään, voinee hieman varovaisesti arvioida, että opiskelijoilla on ylipäättään tarvetta täsmentää omaa ymmärrystä ”koko hommasta”, kuten yksi vastaaja asian ilmaisi.

Toimenpide-ehdotuksia opinto-ohjauksen

Toimenpiteenä ohjauksen tarpeen sekä laadullisen että määrällisen puolen selvittämiseksi kannattaisi tarkentaa tämän palautekyselyn antamaa informaatiota vielä joillakin opiskelijoiden henkilökohtaisilla haastatteluilla. Mikäli yksilöllisiä haastatteluja ei urapolkuja valinneille ole Venttiili-hankkeen aikana enää mahdollista tehdä, lienee kiinnostavaa ohjaustietoa saatavissa palveluohjaus-osion opiskelijoille suunnatuista kyselyistä/ haastatteluista. Ne lienevät opiskelijanäkökulmasta kuitenkin varsin relevantteja myös uraohjaukseen ja urapolkujen valintaan liittyen.

Tiivistäen voisi kaikesti todeta sen, että pohjatyö – opetuksen suunnittelu ja toteutus – on moniulotteisuudessaan se ydin, jonka varaan ammattiin oppimisen kaikkine yksilöllisine polkuineen voi rakentua. Opiskelija on oppija. Ammattiopistojen tehtävä on luoda edellytykset niin oppimiselle kuin opettamisellekin. Tyvestä puuhun nouseminen on mosaiikkimaisessa maailmassa tie kestävään kehitykseen ammatillisessa koulutuksessakin.

3 Jatkuvan opiskelijapalautteen hankkiminen kehittämistyön tueksi

Venttiilihanke päättyy vuoden 2010 lopussa. Samaan aikaan ollaan tilanteessa, jossa uudet ammatillisten perustutkintojen tutkinnon perusteet ovat käytössä kaikilla koulutusaloilla. Vaikka hankkeen resursseja ei ole vuoden 2011 puolella enää käytössä urapolkujen valintaan ja valinnassa saatuun ohjaukseen liittyen, lienee nyt tehdyn palautekyselyn uusiminen helposti toteutettavissa keväällä 2011. Tällöin on mahdollista saada tietoa siitä, ovatko valinnanmahdollisuudet selkiytyneet kaikilla koulutusaloilla/koulutusyksiköissä niin, että kyselyyn on mahdollisuuksia – ja myös halukkuutta vastata.

Iskut-kyselyllä hankitaan luonnollisesti edelleen opiskelijapalautetta. Urapolkujen/yksilöllisten opintopolkujen sisällyttäminen oppilaitosten opetussuunnitelmiin siinä laajuudessa kuin uudet tutkinnon perusteet valinnaisuuden mahdollistavat on sekä pedagogisen että didaktisen suunnittelun ja toteutuksen kannalta niin iso asia, että opiskelijoiden ääntä kannattaa kuunnella. Samalla koulutuksen järjestäjä saa luonnollisesti itselleen tärkeää tietoa tehtyjen toimenpiteiden, opetuksen ja opiskelun organisoinnin prosessien onnistumisesta ja edelleen kehittämisen tarpeesta ja suunnasta. Jotta oppiminen onnistuisi.

LÄHTEET

Etelä-Savon ammattiopisto 2008. Opetussuunnitelman yhteinen osa. Etelä-Savon ammattiopiston pedagoginen strategia. Etelä-Savon ammattiopisto, moniste 2008.

Etelä-Savon ammattiopisto 2008 a. Opetussuunnitelman yhteisen osan liitteitä. Etelä-Savon ammattiopisto, moniste2008.

Etelä-Savon ammattiopisto 2008 b. Opiskelijaohjauksen suunnitelma, osa A:Opinto-ohjaus. Etelä-Savon ammattiopisto, moniste 2008

Etelä-Savon ammattiopisto 2010. Opiskelijan opas 2010-2011. Haettu internetistä 25.8.2010: <http://www.esedu.fi/opiskelijoille>.

Hellström, Martti 2010. Radiohaastattelu 13.8.2010.

Kiilakoski, Tomi & Oravakangas, Aini 2010. Koulutus tuotantokoneistona? Tulostavoitteinen koulutuspolitiikka kriittisen teorian valossa. Kasvatus & Aika 4(1) 2010, 7-25.

Kuismala, Laura 2008. Kysely valinnaisista opinnoista- esiselvitys Uraohjaus osaprojektiin. Haettu internetistä lokakuussa 2009: <http://www.venttiili.eu>.

Kuismala, Laura 2008. Mihin Venttiili – hanketta tarvitaan? Esiselvitys. Haettu internetistä lokakuussa 2009: <http://www.venttiili.eu>.

Opetushallitus 2009. Liiketalouden perustutkinto 2009. Ammatillisen perustutkinnon perusteet. Määräys 347011/2009.Oy Fram Ab, Vaasa 2009.

Opetushallitus 2010. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto 2010. Ammatillisen perustutkinnon perusteet. Määräys nro 17/011/2010. Haettu internetistä 1.8.2010: <http://www.oph.fi>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010. Seurantatutkimus ammatillisen koulutuksen mielikuvista 2010. Haettu internetistä 15.7.2010: <http://www.minedu.fi/koulutus/amatillinen> koulutus.

Rauste-von Wright, Maija-Liisa, von Wright, Johan, Soini, Tiina 2003. Oppiminen ja koulutus. WS Bookwell Oy. Juva 2003.

Venttiili-hanke 2009. Väliraportti. Haettu internetistä kesäkuussa 2010: <http://www.venttiili.eu>